

رابطه بین فرا اعتمادی مدیران و حق الزحمه حسابرسی با تأکید بر نقش استقلال هیئت مدیره

محسن همت زاده^۱، شکوفه نکویی زاده^{۳*}

۱- گروه حسابداری، پردیس علوم و تحقیقات فارس، دانشگاه آزاد اسلامی، فارس، ایران

۲- گروه حسابداری، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران

۳*- گروه حسابداری، واحد اصفهان، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

چکیده

فرا اعتمادی مدیران می‌تواند در برآورد خطر گزارشگری مالی حسابرسان تأثیرگذار باشد، زیرا به بیش از اندازه برآورد کردن برنامه‌ها و جریان‌های نقدی آینده پروژه‌ها و البته کمتر از اندازه برآورد کردن و عوارض جانبی رخدادهای اشاره دارد. جهت دستیابی به اهداف پژوهش ۶۸ شرکت عضو بورس اوراق بهادار تهران، در دوره زمانی ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۳ با استفاده از نرم‌افزار ره‌آورد سه جمع‌آوری گردید و پردازش اطلاعات موجود با استفاده از نرم‌افزار Eviews انجام شده است. در این پژوهش از دو سنج سرمایه‌گذاری بیش از حد و مخارج سرمایه‌ای برای اندازه‌گیری متغیر فرا اعتمادی استفاده کردیم. نتایج نشان داد که بین فرا اعتمادی مدیران و حق الزحمه حسابرسی با استفاده از روش متغیر مجازی سرمایه‌گذاری بیش از حد ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین استقلال هیئت مدیره بر رابطه بین فرا اعتمادی مدیران و حق الزحمه حسابرسی با استفاده از روش متغیر مجازی سرمایه‌گذاری بیش از حد نیز تأثیر معناداری دارد. شواهد نشان می‌دهد که هیئت مدیره مستقل میزان تقلب مدیریتی را کاهش می‌دهد و سلامت گزارشگری در سطح بالاتری خواهد بود.

واژه‌های کلیدی: فرا اعتمادی مدیران، حق الزحمه حسابرسی، مالیه رفتاری

مقدمه

شاید هیچ موضوعی در ادبیات مالی اخیر بحث‌برانگیزتر از این سؤال نباشد که آیا سرمایه‌گذاران در تعیین قیمت سهام منطقی عمل می‌کنند یا خیر؟ نظریه کارایی بازار سرمایه به دو فرض بسیار مهم توجه دارد. اولاً سرمایه‌گذاران در تصمیم‌گیری‌های خود در بازار دارای رفتار منطقی هستند. ثانیاً آن‌ها بر اساس آخرین اطلاعات و اخبار اقدام به خرید و فروش اوراق بهادار می‌کنند و جهت تعیین منصفانه بودن قیمت اوراق بهادار، درایت کافی دارند. فرض منطقی بودن سرمایه‌گذاران مورد انتقاد محققان زیادی قرار گرفته است؛ اما محققان تجربی بر این باورند گاهی اوقات برای یافتن پاسخ معماهای مالی، باید این احتمال پذیرفته شود که ممکن است تصمیم‌گیرندگان به‌طور کامل عقلایی رفتار نکنند. به بیانی، ویژگی‌های شخصیتی مدیران نیز جزء عوامل مهم در تصمیم‌گیری‌ها به حساب می‌آید، (برتراند و اسکوار، ۲۰۰۳). تحقیقات جدید حکایت از آن دارد که علاوه بر اطلاعات بیرونی، عوامل روان‌شناختی انسان‌ها عامل مهمی در تصمیم‌گیری است (بیرنبرگ، ۲۰۱۱). فرا اعتمادی، یکی از مهم‌ترین مفاهیم مالی رفتاری مدیران است که طبق مبانی نظری وجود این ویژگی در مدیران باعث تخمین بیش‌ازحد بازده پروژه‌ها گردیده و بر نحوه شناسایی سود و زیان مبلغ دفتری دارایی‌ها و بدهی‌ها تأثیرگذار است.

با افزایش منابع در اختیار مدیریت، میزان افراد ذینفع در ارتباط با شرکت نیز افزایش می‌یابد که پیامد چنین شرایطی بروز تضاد منافع است. در نتیجه تضاد منافع، افراد ذینفع جهت همسو ساختن منافع سایرین با خود یا به حداقل رساندن آثار ناشی از تضاد منافع باید متحمل هزینه (هزینه نمایندگی) شوند. مدیر که در کانون این تضاد منافع قرار دارد، با ارائه اطلاعات مالی شرکت سعی می‌نماید تا این هزینه را کاهش دهد؛ اما به علت اختیارات مدیریت، نیاز به نظارت بر عملکرد مدیر، قضاوت کارشناسانه حسابرس مستقل را مطرح می‌نماید. جهت استفاده از خدمات حسابرسی باید مبلغی به‌عنوان حق‌الزحمه خدمات حسابرسی پرداخت شود، این مبلغ توسط حسابرس و با توجه به ارزیابی وی از حجم و ریسک حسابرسی تعیین می‌گردد. بنابراین، نحوه تأثیرگذاری استقلال هیئت‌مدیره بر روی رابطه بین فرا اعتمادی و حق‌الزحمه حسابرسی، مبهم و مجهول است. لذا این پژوهش در نظر دارد، تعیین نقش استقلال هیئت‌مدیره بر رابطه بین فرا اعتمادی مدیران و حق‌الزحمه حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران را بررسی نماید.

مبانی نظری

فرا اعتمادی مدیران می‌تواند در برآورد خطر گزارشگری مالی حسابرسان تأثیرگذار باشد، زیرا به بیش‌از اندازه برآورد کردن برنامه‌ها و جریان‌های نقدی آینده پروژه‌ها و البته کمتر از اندازه برآورد کردن و عوارض جانبی رخدادهای اشاره دارد (هیتون، ۲۰۰۲، مالمندیر و تیت، ۲۰۰۵). تحقیقات قبلی نشان می‌دهد که فرا اعتمادی مدیران احتمالاً با استفاده کمتر از حسابداری محافظه‌کارانه دارای ارتباط است (احمد و دوولمن، ۲۰۱۳) و این که سود نادرست یک خوش‌بینی اولیه در مورد سود به دست می‌دهد (شرمان و زهمن، ۲۰۱۲) و با موضوع رسیدگی مجدد صورت‌های مالی (پرسلی و ابوت، ۲۰۱۳)، استفاده از مدیریت سود واقعی (هسیه و همکاران، ۲۰۱۴) و ادعای بی‌فایده بودن کنترل داخلی (چن و همکاران، ۲۰۱۴) ارتباط دارد. از طرفی استانداردهای حسابرسی، حسابرسان را ملزم به رسیدگی به رفتار مدیران در هنگام برآورد خطر حسابرسی می‌کند. یک برآورد مناسب و باکیفیت بسیار مهم است، زیرا رفتار مدیران می‌تواند خطر حسابرسی شرکت را از طریق شکل دادن به اخلاق و رفتار و فرهنگ اجتماعی سازمان تحت تأثیر قرار دهد (کوسو، ۲۰۱۳). متناسب با شرایط قیمت‌گذاری حسابرسان، برخی از تحقیقات اخیر نشان می‌دهد که حق‌الزحمه حسابرسی بانگیزه‌های مدیران اجرایی دارای رابطه است که این موضوع می‌تواند مشمول تغییرات در ریسک‌پذیری باشد (چن و همکاران، ۲۰۱۵). علاوه بر این تحقیقات تجربی نشان می‌دهد که فرا اعتمادی مدیران بر افزایش خطر در برآورد حسابرسان در مورد انگیزه‌های متقلبانه صاحب‌کاران ارتباط دارد (جانسون و همکاران، ۲۰۱۳).

یکی از معیارهای نظام حاکمیت شرکتی نسبت اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره است. بر اساس نظریه نمایندگی، حضور مدیران غیرموظف (غیر اجرایی) مستقل در هیئت‌مدیره شرکت‌ها و عملکرد نظارتی آن‌ها به‌عنوان افرادی مستقل، به کاهش تضاد منافع موجود میان سهام‌داران و مدیران شرکت بسیار کمک می‌کند. فاما و جنسن (۱۹۸۳) نشان دادند که هیئت‌مدیره،

بزرگ‌ترین سازوکار کنترل داخلی شرکت است که مسئول نظارت بر اعمال مدیریت رده‌بالای شرکت است. با توجه به اهمیت حضور اعضای درون‌سازمانی و برون‌سازمانی (مدیران غیرموظف) در هیئت‌مدیره، اثربخشی هیئت‌مدیره در نظارت بر مدیریت، تابع ترکیب مدیران درون‌سازمانی و برون‌سازمانی است.

فاما و جنسن (۱۹۸۳) بر اهمیت نقش اعضای غیرموظف در انجام وظایف کنترلی هیئت‌مدیره بسیار تأکید کرده‌اند. به دلیل استقلال مدیران غیرموظف از آثار مدیریت شرکت، ظاهراً آن‌ها نسبت به مدیران اجرایی شرکت برای حفظ منافع سهامداران در مقابل فرصت‌طلبی مدیریت، در موقعیت بهتری قرار دارند.

پیشینه پژوهش

تنانی و نیکبخت (۱۳۸۹)، عوامل مؤثر بر حق‌الزحمه‌های حسابرسی را در بین شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۶ آزمون کرده‌اند. روش آماری در این تحقیق، تحلیل همبستگی از طریق روش تخمین داده‌های تلفیقی (پانل) بوده است. یافته‌های این تحقیق نشان داد متغیرهای حجم عملیات (اندازه) شرکت، پیچیدگی عملیات شرکت، نوع موسسه حسابرسی و تورم ارتباط معنی‌داری با حق‌الزحمه حسابرسی دارند ولی متغیرهای ریسک حسابرسی و تحصیلات و تجربه مسئول تهیه‌کننده صورت‌های مالی با متغیر وابسته (حق‌الزحمه حسابرسی) فاقد ارتباط آماری بودند. مشایخ و بهزاد پور (۱۳۹۳) به بررسی تأثیر بیش اطمینانی مدیران بر سیاست تقسیم سود پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد بین بیش اطمینانی مدیران و تقسیم سود شرکت، ارتباط منفی و معناداری وجود دارد؛ به گونه‌ای که مدیران بیش اطمینان تقسیم سود کمتری دارند. همچنین بررسی‌ها نشان داد با افزایش جریان‌های نقدی عملیاتی، مدیر بیش اطمینان جریان‌های نقدی عملیاتی آبی بیشتری را برآورد می‌کند و سود تقسیمی بیشتری را می‌پردازد.

فروغی و نخبه فلاح (۱۳۹۳) در پژوهشی تأثیر اطمینان بیش‌ازحد مدیریتی را بر محافظه‌کاری شرطی و غیرشرطی بررسی کردند. یافته‌های آن‌ها حاکی از آن است که اطمینان بیش‌ازحد مدیریت موجب کاهش هر دو نوع محافظه‌کاری می‌شود؛ به این مفهوم که مدیران بیش‌ازحد مطمئن، دارایی‌ها را بیش‌ازحد و بدهی‌ها را کمتر از حد تخمین می‌زنند و درآمدها را به‌سرعت و زیان‌ها را با تأخیر شناسایی می‌کنند.

عرب صالحی و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهشی به بررسی تأثیر فرا اعتمادی مدیران ارشد بر حساسیت سرمایه‌گذاری - جریان‌های نقدی پرداختند. این پژوهش با انتخاب نمونه‌ای شامل ۱۰۳ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹ مطالعه شده است. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که در دوره زمانی موردبررسی، فرا اعتمادی مدیران ارشد باعث افزایش حساسیت سرمایه‌گذاری - جریان‌های نقدی شده است.

حساس یگانه و همکاران در سال (۱۳۸۷)، بر اساس نتایج تحقیق با اطمینان می‌توان اعلام نمود که بین اندازه هیئت‌مدیره و میزان مدیریت سود ارتباط معناداری وجود ندارد همچنین این‌که چه بخشی از این تعداد را مدیران غیرموظف به خود اختصاص داده‌اند، یعنی نسبت تعداد مدیران غیرموظف در هیئت‌مدیره نیز با همان اطمینان ارتباط معناداری با میزان مدیریت سود ندارد. به‌علاوه تفکیک وظایف مدیرعامل از ریاست هیئت‌مدیره و عضویت یا عدم عضویت مدیرعامل در هیئت‌مدیره، هیچ‌کدام با میزان مدیریت سود رابطه معناداری ندارد.

سجادی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی به بررسی رابطه بین حق‌الزحمه حسابرسی و پاداش هیئت‌مدیره پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد بین حق‌الزحمه حسابرسی و پاداش هیئت‌مدیره ارتباط مثبتی وجود دارد. علاوه بر این، افزایش پاداش پرداختی به مدیران، به دلیل افزایش پیچیدگی‌ها و عملیات شرکت است که به حسابرسی باکیفیت‌تر و در نتیجه پرداخت حق‌الزحمه بیشتر نیاز دارد.

هیتون (۲۰۰۲) تلاش کرد تا مدلی برای بررسی فرآیند تصمیم‌گیری مدیران فرا اعتماد، بدون در نظر گرفتن هزینه‌های نمایندگی و عدم تقارن اطلاعاتی ارائه نماید. یافته‌های پژوهش وی نشان می‌دهد که مدیران با اعتمادبه‌نفس بیش‌ازحد تحت این باور که بازار ارزش پروژه‌های شرکت را کمتر از واقع تخمین می‌زند و هزینه‌های تأمین مالی خارجی بسیار بالا خواهد بود، حساسیت سرمایه‌گذاری خود را نسبت به جریان‌های نقدی آزاد، افزایش خواهند داد. همچنین مدیران خوش‌بین، اغلب

جریان‌های نقدی را بیشتر از واقع پیش‌بینی می‌کنند در نتیجه فرصت‌های سرمایه‌گذاری شرکت نیز بیش از واقع ارزش‌گذاری خواهد شد.

جرج فارینها (۲۰۰۶) ارتباط بین خصوصیات هیئت‌مدیره و نوع گزارش حسابرسان مستقل شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار پرتغال (به‌جز شرکت‌های سرمایه‌گذاری و باشگاه‌های فوتبالی) را با استفاده از اطلاعات ۴۶ شرکت به صورت مقایسه‌ای طی سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۴، بررسی کرد. وی نشان داد که از بین خصوصیات مختلف هیئت‌مدیره، تنها نسبت غیر اجرایی اعضای هیئت‌مدیره، نرخ بازده دارایی‌ها، نسبت مالکانه، لگاریتم طبیعی دارایی‌ها در پایان سال و سود عملیاتی در سال جاری رابطه‌ی مثبت و معنی‌دار با اظهارنظر مقبول حسابرس دارد. همچنین افزایش در نسبت ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام و این‌که حسابرسی شرکت توسط چهار موسسه بزرگ بین‌المللی حسابرسی (تا غیره) انجام‌شده باشند رابطه‌ی منفی و معنی‌دار با نوع گزارش مقبول حسابرسان مستقل دارد.

اخولم و پاسترناک (۲۰۰۷) در پژوهشی با عنوان "اعتمادبه‌نفس بیش‌ازاندازه و حجم سرمایه‌گذاری" به بررسی رابطه میان رفتار سرمایه‌گذاران و ظرفیت سرمایه‌گذاری‌شان در کشور فنلاند پرداختند. روش کار به این شکل بود که سرمایه‌گذاران در برابر واکنش به اخبار جدید مثبت و منفی مورد آزمایش قرار گرفته و عکس‌العمل آن‌ها در جهت‌های مثبت و منفی از دیدگاه ظرفیت و آستانه سرمایه‌گذاری مورد تحلیل قرار گرفت. یافته‌های این پژوهش نشان داد که سرمایه‌گذاران جزئی‌تر و با اعتمادبه‌نفس بالاتر، آسیب بیشتری از رفتارهای سرمایه‌گذاری‌شان می‌بینند. در پایان آن‌ها با جمع‌آوری نتایج حاصله به این باور دست یافتند که رفتار سرمایه‌گذار با اندازه و حجم سرمایه‌گذاری تغییر کرده و از آن متأثر است.

اسپاتیس و همکاران (۲۰۰۷)، طی پژوهشی در یونان دریافتند که میان حق‌الزحمه حسابرس و صدور گزارش مقبول رابطه‌ی مستقیم وجود دارد. آن‌ها همچنین شاخص ورشکستگی، نوع حسابرس، نسبت جاری، نسبت بدهی بلندمدت را از جمله عوامل تأثیرگذار بر صدور گزارش مقبول حسابرسی شناسایی نمودند.

هانوکوباتهولا (۲۰۰۸) ارتباط خصوصیات هیئت‌مدیره و عملکرد شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار نیوزیلند را با استفاده از اطلاعات ۲۰۷ شرکت طی سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۷ که اطلاعات مالی‌شان در دسترس بود، بررسی کرد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که از بین خصوصیات مختلف هیئت‌مدیره، تنها نرخ بازده دارایی‌ها و نسبت مالکانه رابطه‌ی مثبت و معنی‌دار با عملکرد شرکت داشته و همچنین تعداد اعضای هیئت‌مدیره رابطه‌ی منفی و معنی‌دار با عملکرد شرکت نیز دارد. با تمام احترامی که برای افراد با مدرک تحصیلی دکتری تخصصی قائل هستیم، در این پژوهش ارتباط معنی‌داری بین این متغیر و عملکرد شرکت یافت نشد.

مل مندیرو و همکاران (۲۰۰۸)، در بررسی رفتار مدیران دریافتند که خصوصیات شخصی آن‌ها علی‌الخصوص فرا اعتمادی مدیران، ممکن است منجر به انحرافات در تصمیمات سرمایه‌گذاری شرکت شود و این مدیران خوش‌بین به‌طور معنی‌داری حساسیت سرمایه‌گذاری بیشتری به جریان‌های نقدی آزاد به‌ویژه در شرکت‌های سهامی دارند. نتایج آن‌ها همچنین نشان داد که مدیران با اعتمادبه‌نفس بیش‌ازاندازه تأمین مالی از طریق بدهی را به انتشار سهام ترجیح می‌دهند.

فرضیات پژوهش

فرضیه اول: بین فرا اعتمادی مدیران و حق‌الزحمه حسابرس رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: استقلال هیئت‌مدیره بر رابطه بین فرا اعتمادی مدیران و حق‌الزحمه حسابرس تأثیر معناداری دارد.

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نظر طبقه‌بندی بر اساس اهداف، از نوع کاربردی است چون هدف آن توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است و به سمت کاربرد عملی دانش هدایت می‌شود، به‌عبارت‌دیگر هدف این تحقیقات، توسعه و بهبود روش‌ها، ابزار، کالاها و ساختارها است (حافظ نیا، ۱۳۸۴). به‌علاوه از نوع تحقیقات شبه تجربی و در حوزه تحقیقات توصیفی (غیرآزمایشی - پیمایشی) است. این روش به‌منظور کشف واقعیت‌های موجود یا آنچه هست انجام می‌شود. با توجه به اینکه در این تحقیق برای

محاسبه متغیرها از اطلاعات گذشته استفاده شده است از نوع تحقیقات پس رویدادی است از نظر روش تحلیل داده تحقیق همبستگی مقطعی است.

ابزار گردآوری اطلاعات

روش‌های گردآوری اطلاعات پژوهش به دو دسته کتابخانه‌ای و میدانی تقسیم می‌شود. در خصوص گردآوری اطلاعات مربوط به ادبیات موضوع و پیشینه پژوهش از روش‌های کتابخانه‌ای و جهت جمع‌آوری اطلاعات برای تأیید یا رد فرضیه‌های پژوهش از روش میدانی استفاده می‌شود. گردآوری اطلاعات مربوط به داده‌ها از طریق مراجعه به اطلاعات موجود و در سازمان بورس اوراق بهادار تهران و با استفاده از گزارش نرم‌افزار ره‌آورد نوین ۳ صورت می‌گیرد. به منظور جمع‌آوری اطلاعات مربوط به متغیرهای اساسی پژوهش، از صورت‌های مالی سالیانه شرکت‌های نمونه برای یک دوره پنج‌ساله ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲ استفاده خواهد شد. این اطلاعات از بانک‌های اطلاعاتی، نرم‌افزار ره‌آورد نوین و سایت اینترنتی سازمان بورس اوراق بهادار تهران استخراج خواهد شد.

روش تعیین و حجم نمونه

در این پژوهش به منظور نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری حذف سیستماتیک استفاده خواهیم کرد. بدین منظور کلیه شرکت‌های جامع آماری که دارای شرایط زیر هستند به عنوان نمونه انتخاب و بقیه حذف خواهند شد:

- ۱- به منظور قابل مقایسه بودن اطلاعات، پایان سال مالی شرکت‌ها آخرین روز اسفندماه باشد.
- ۲- به منظور همگن بودن اطلاعات، ماهیت فعالیت آن‌ها واسطه‌گری مالی نباشد.
- ۳- معاملات سهام آن‌ها طی دوره پژوهش در بورس اوراق بهادار تهران متوقف نشده باشد.
- ۴- اطلاعات مربوط به متغیرهای انتخاب شده در این تحقیق قابل دسترسی باشد.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

در این پژوهش برای آزمون فرضیه‌ها از داده‌های ترکیبی استفاده خواهد شد. برای تعیین نوع داده‌های ترکیبی از آزمونهای F لیمر و هاسمن استفاده می‌شود. همچنین برای آزمون معنیداری کلی مدل رگرسیون برازش شده از آماره فیشر (F) در سطح ۹۵ درصد اطمینان و برای آزمون معنیداری هر یک از متغیرهای مستقل از آزمون (t) استیودنت استفاده می‌شود. همچنین برای آزمون عدم وجود همبستگی بین خطاهای مدل، از آزمون دوربین واتسون استفاده خواهد شد.

متغیرهای تحقیق

۱- متغیر مستقل:

فرا اعتمادی مدیران: معیار اندازه‌گیری فرا اعتمادی مدیران به پیروی از دوئلن و همکاران (۲۰۱۵) با استفاده از دو روش صورت می‌گیرد.

روش اول: مخارج سرمایه‌ای مطابق مالمندپروتیت (۲۰۰۵) و فروغی و نخبه فلاح (۱۳۹۳) یکی متغیر ساختگی است. بر اساس این روش در صورتی که مخارج سرمایه‌ای شرکت i در دوره t بیشتر از میانه نسبت مخارج سرمایه‌ای مربوط به شرکت‌های نمونه موجود در هر صنعت، (البته در همان دوره)، عدد یک در غیر این صورت عدد صفر در نظر گرفته می‌شود. مخارج سرمایه‌ای با استفاده از مدل زیر به دست می‌آید:

$$C/A_{i,t} = \frac{CE_{i,t}}{TA_{i,t}} \quad \text{مدل (۱-۳)}$$

که در این رابطه:

$C/A_{i,t}$: مخارج سرمایه‌ای به کل دارایی‌ها شرکت i در دوره t ؛

$CE_{i,t}$: مخارج سرمایه‌ای شرکت i در دوره t ؛

$TA_{i,t}$: کل دارایی شرکت i در دوره t .

روش دوم: سرمایه‌گذاری بیش‌ازحد: مطابق مالمندیروتیت (۲۰۰۵) و عرب صالحی و هاشمی (۱۳۹۴) اندازه‌گیری شده است. بدین منظور ابتدا مدل رگرسیونی ۳ به صورت مقطعی برآورد می‌شود و پس‌از آن در هر سال باقیمانده محاسبه خواهد شد. چنانچه باقیمانده مدل ۳ برای شرکتی بزرگ‌تر از صفر باشد؛ به این معناست که در آن شرکت بیش‌ازحد سرمایه‌گذاری شده است.

$$\text{Asset} * GR_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \text{Sale} * GR_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (1-3) \text{ مدل}$$

$\text{Asset} * GR_{i,t}$: رشد دارایی‌ها شرکت i در سال t است که از تفاوت میزان تغییرات دارایی‌ها نسبت به سال گذشته شرکت محاسبه می‌شود.

$\text{Sale} * GR$: رشد فروش شرکت i در سال t است که از تفاوت میزان تغییرات فروش نسبت به سال گذشته شرکت محاسبه می‌شود.

فرا اعتمادی مدیران (*Overcon*) باقیمانده‌های رگرسیونی در پایان دوره مالی t برای شرکت i که مقدار مثبت این باقیمانده‌ها بیانگر سرمایه‌گذاری بیش‌ازحد در دارایی‌ها (اعتماد بیش‌ازحد مدیریتی) مقدار منفی این باقیمانده‌ها بیانگر سرمایه‌گذاری کمتر از حد در دارایی‌ها اعتماد (کمتر از حد مدیریتی) است. دوئلمن و همکاران، (۲۰۱۲)

۲- متغیر وابسته

حق‌الزحمه حسابرس: بر اساس لگاریتم طبیعی حق‌الزحمه حسابرس، اندازه‌گیری می‌شود. علت استفاده از لگاریتم طبیعی در محاسبه حق‌الزحمه حسابرس، همگن کردن حق‌الزحمه شرکت‌های بزرگ و کوچک است. این روش در همه پژوهش‌های قبلی استفاده شده است. (دویلن و هارویتز، ۲۰۱۵) و (حساس یگانه و همکاران، ۱۳۹۴).

۳- فرصت سودآوری: مطابق با پژوهش هان و همکاران (۲۰۱۵) از نسبت ارزش بازار سهام عادی به ارزش دفتری سهام عادی محاسبه می‌گردد.

۴- اهرم مالی: برای محاسبه این متغیر از نسبت بدهی‌های بلندمدت به کل دارایی استفاده می‌شود، (دوئلمن و همکاران، ۲۰۱۵) و (حساس یگانه و همکاران، ۱۳۹۴):

۵- زیان ده بودن: زیان ده بودن شرکت i برای دوره t ؛ (در صورتی که شرکت در سال جاری زیان داشته باشد عدد یک در غیر این صورت عدد صفر در نظر گرفته می‌شود). زیان ده بودن ریسک حسابرسی را افزایش می‌دهد (دویلن و هارویتز، ۲۰۱۵) و (حساس یگانه و همکاران، ۱۳۹۴).

۶- نگه داشت وجه نقد: برای محاسبه نگه داشت وجه نقد مطابق تحقیق دوئلمن و همکاران (۲۰۱۵) و (حساس یگانه و همکاران، ۱۳۹۴). از تقسیم وجه نقد بر کل دارایی‌ها استفاده می‌شود.

۷- ریسک سیستماتیک: مقدار ریسک سیستماتیک (بتا) از رابطه زیر محاسبه می‌شود (اسکندری و حسینی، ۱۳۸۱، ص ۳۲):

$$\text{Beta}_{i,t} = \frac{\text{cov}(K_m * K_j)_{i,t}}{\text{var}(K_m)_{i,t}} \quad (6-3) \text{ رابطه}$$

$\text{Beta}_{i,t}$: ریسک سیستماتیک شرکت i در دوره t ؛

K_m : بازده بازار شرکت i در دوره t ؛

K_j : بازده سهم شرکت i در دوره t .

آمار توصیفی

پس از جمع‌آوری داده‌ها و محاسبه متغیرهای مورد استفاده در پژوهش، پارامترهای توصیفی هر متغیر به صورت مجزا محاسبه شد. این پارامترها شامل اطلاعات مربوط به شاخص‌های مرکزی نظیر میانگین، میانه، کمینه و بیشینه و همچنین اطلاعات مربوط به شاخص‌های پراکندگی همچون انحراف معیار، چولگی و کشیدگی است (جدول ۱).

جدول ۱- آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

نام متغیرها	AF حق الزحمه حسابرس	BETA ریسک سیستماتیک	BI استقلال هیئت مدیره	CH نگه داشت وجه نقد	LEV اهرم مالی	LOSS زطن ده بودن	MTB نسبت ارزش بازار سهام عادی به ارزش دفتری سهام عادی
میانگین	۲.۸۳	۰.۰۰۲	۰.۷۷۹	۰.۰۴۳۵	۰.۰۸۱	۰.۱۲۳	۲.۱۶۱
میان	۲.۸۱۰	۰.۰۰۶	۰.۷۶۷	۰.۰۳۰	۰.۰۵۰	۰.۰۹۳۲	۲.۰۲۰
ماکزیمم	۴.۱۷۰	۰.۰۵۰	۱.۰۰	۰.۴۶۰	۰.۴۹۰	۱.۰۰	۲۹.۴۹
مینیمم	۲.۰۴۰	-۰.۰۸۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	-۳۱.۹۱
انحراف معیار	۰.۳۸۳	۰.۰۱۰	۰.۴۱۵	۰.۰۵۳	۰.۰۹۱	۰.۳۲۹	۳.۶۳۸
چولگی	۰.۷۱۹	-۱.۳۲	-۱.۳۵۴	-۱.۱۸۸	۱.۹۶۴	۱.۲۹۸	-۱.۳۵۳
کشیدگی	۱.۰۳۲	۱.۳۷۴	-۰.۱۶۹	۱.۸۲۹	۱.۰۰۱	۱.۳۰۲	۱.۶۶۴

ادامه جدول ۱- آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

نام متغیرها	C/A فرا اعتمادی مدیران روش اول	OI فرا اعتمادی مدیران روش دوم	ROA بازده دارایی	SIZE اندازه شرکت
میانگین	۰.۴۶۴	۰.۴۰۸	۰.۱۲۲	۵.۸۹۳
میان	۰.۳۸۲	۰.۳۲۵	۰.۱۱۵	۵.۸۲۹
ماکزیمم	۱.۰۰۰	۱.۰۰۰	۰.۶۳۰	۷.۳۵۰
مینیمم	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	-۰.۳۲۰	۴.۵۶۰
انحراف معیار	۰.۴۹۹	۰.۴۹۲	۰.۱۵۴	۰.۴۸۷
چولگی	۰.۱۴۲	۰.۳۷۳	۰.۴۲۹	۰.۲۵۰
کشیدگی	۱.۹۹۲	۱.۸۷۲	۱.۲۰۹	۰.۵۸۹

نتایج

نتایج آزمون فرضیه اول - مدل اول

H_0 : بین فرا اعتمادی مدیران و حق الزحمه حسابرس رابطه معناداری وجود ندارد.

H_1 : بین فرا اعتمادی مدیران و حق الزحمه حسابرس رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج آزمون فرضیه اول با مدل اول با استفاده از رابطه زیر و جدول ۲، نشان داده می شود.

$$AF_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 C/A_{i,t} + \beta_2 Size_{i,t} + \beta_3 ROA_{i,t} + \beta_4 MTB_{i,t} + \beta_5 Lev_{i,t} + \beta_6 Loss_{i,t} + \beta_7 CH_{i,t} + \beta_8 Beta_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

جدول ۲- نتایج آماری آزمون فرضیه اول - مدل اول

متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری (sig)	VIF
C (عرض از مبدأ)	۴۷۴۴۱۶.۰	۰.۲۷۲۵۶.۰	۴۰.۵۷۴.۱۷	۰.۰۰۰.۰	NA
C/A فرا اعتمادی مدیران روش اول	۰.۰۳۱۱۴.۰-	۰.۰۲۴۵.۰	۲۷۰.۹۶۵.۱-	۲۰.۴۹.۰	۰.۱۷۴۹۴.۱
$SIZE$ اندازه شرکت	۲۰.۳۷۸۱.۰	۰.۰۴۳۲۱.۰	۱۵۶۱۵.۴۷	۰.۰۰۰.۰	۰.۶۳۳۸۵.۱
ROA بازده دارایی	۰.۱۴۴۲۱.۰	۰.۰۷۹۷۸.۰	۸۰.۷۶۳۵.۱	۰.۷۱۸.۰	۰.۶۹۶۶۶۷.۱
MTB نسبت ارزش بازار سهام عادی به ارزش دفتری سهام عادی	۰.۰۱۵۵۱.۰	۰.۰۰۳۲۱.۰	۸۲۵۹۳۲.۴	۰.۰۰۰.۰	۰.۹۷۲۳۴.۱
LEV اهرم مالی	۰.۱۳۷۴۸.۰	۰.۳۲۵۷۲.۰	۴۲۲۰.۷۹.۰	۰.۶۷۳۳.۰	۱۱۷۹۳۹.۱
$LOSS$ زیان ده بودن	۰.۰۸۲۶۴.۰	۰.۰۴۱۰۲.۰	۰.۱۴۷۶۸.۲	۰.۴۴۹.۰	۵۱۴۶۹۷.۱
CH نگه داشت وجه نقد	۰.۲۳۹۶۷.۰-	۰.۲۳۹۵۲.۰	۰.۰۰۶۳۷.۱-	۳۱۷۹.۰	۱۰.۳۵۰۱.۱
$BETA$ ریسک سیستماتیک	۰.۶۸۱۱۹.۰	۰.۷۰۱۵۶.۰	۹۷۰.۹۷۲.۰	۳۳۲۵.۰	۰.۸۷۵۴۸.۱
آماره F فیشر (سطح معنیداری)	۰.۵۴۳۹.۶ (۰.۰۰۰۰۰)	آماره دوربین واتسن		۱.۹۲۳۳	
ضریب تعیین	۰.۴۴۵۰	ضریب تعیین تعدیل شده		۰.۴۲۹۴	

نتایج آزمون فرضیه اول - مدل دوم

H_0 : بین فرا اعتمادی مدیران و حق الزحمه حسابرس رابطه معناداری وجود ندارد.

H_1 : بین فرا اعتمادی مدیران و حق الزحمه حسابرس رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج آزمون فرضیه اول با مدل دوم با استفاده از رابطه زیر و جدول ۳، نشان داده می شود.

$$AF_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 OI_{i,t} + \beta_2 Size_{i,t} + \beta_3 ROA_{i,t} + \beta_4 MTB_{i,t} + \beta_5 Lev_{i,t} + \beta_6 Loss_{i,t} + \beta_7 CH_{i,t} + \beta_8 Beta_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

جدول ۳- نتایج آماری آزمون فرضیه اول - مدل دوم

متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری (sig)	VIF
C (عرض از مبدأ)	۴۷۴۴۴۸.۰	۰.۲۲۲۲۳.۰	۳۴۹۲۴.۲۱	۰.۰۰۰.۰	NA
OI فرا اعتمادی مدیران روش دوم	۰.۱۱۷۴۳.۰-	۰.۰۲۶۴۸.۰	۴۳۳۸۷۲.۴-	۰.۰۰۰.۰	۰.۸۷۹۲۰.۱
$SIZE$ اندازه شرکت	۲۰.۴۷۲۲.۰	۰.۰۳۶۵۶.۰	۰.۰۳۵۴.۵۶	۰.۰۰۰.۰	۰.۶۹۶۹۷.۱
ROA بازده دارایی	۰.۱۵۰۵۱.۰	۰.۱۰۱۱۹.۰	۴۸۷۴۴۸.۱	۱۳۸۱.۰	۰.۶۸۸۹۶۳.۱
MTB نسبت ارزش بازار سهام عادی به ارزش دفتری سهام عادی	۰.۰۱۳۶۳.۰	۰.۰۰۲۴۳.۰	۶۰.۷۹۰۵.۵	۰.۰۰۰.۰	۰.۹۴۶۶۵.۱
LEV اهرم مالی	۰.۰۲۳۲.۰-	۰.۲۹۳۴۳.۰	۰.۷۹۰۵۲.۰-	۹۳۷۱.۰	۱۷۸۵۹۴.۱

۵۱۶۱۵۴.۱	۰۰۱۵۰	۲۰۳۵۲۵.۳	۰۰۲۰۰۷۰	۰۰۶۴۲۹.۰	LOSS زیان ده بودن
۱۰۴۱۲۴.۱	۲۹۴۲.۰	۰۵۱۱۱۸.۱-	۰۲۵۸۶۳.۰	۰۲۷۱۸.۰-	CH ننگه داشت وجه نقد
۰۸۳۷۰۷.۱	۵۷۵۳.۰	۵۶۰۸۹۰.۰	۰۵۹۱۶۰.۰	۰۳۳۱۸۲.۰	BETA ریسک سیستماتیک
	۱.۹۰۲۲		آماره دوربین واتسن	۶۵۴۷۹.۶ (۰.۰۰۰۰)	آماره F فیشر (سطح معنیداری)
	۰.۴۳۵۵		ضریب تعیین تعدیل شده	۰.۴۴۹۸	ضریب تعیین

نتایج آزمون فرضیه دوم - مدل اول

H0: استقلال هیئت‌مدیره بر رابطه بین فرا اعتمادی مدیران و حق‌الزحمه حسابرس تأثیر معناداری ندارد.
H1: استقلال هیئت‌مدیره بر رابطه بین فرا اعتمادی مدیران و حق‌الزحمه حسابرس تأثیر معناداری دارد.
نتایج آزمون فرضیه دوم با مدل اول با استفاده از رابطه زیر و جدول ۴، نشان داده می‌شود.

$$AF_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \frac{C}{A_{i,t}} + \beta_2 BI_{i,t} + \beta_3 (BI * C/A)_{i,t} + \beta_4 Size_{i,t} + \beta_5 ROA_{i,t} + \beta_6 MTB_{i,t} + \beta_7 Lev_{i,t} + \beta_8 Loss_{i,t} + \beta_9 CH_{i,t} + \beta_{10} Beta_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

جدول ۴- نتایج آماری آزمون فرضیه دوم - مدل اول

VIF	sig(سطح معناداری)	t آماره	انحراف معیار	ضرایب	متغیر
NA	۰.۰۰۰۰	۱۸.۹۸۱۵۴	۰.۰۲۶۳۵۶	۰.۵۰۰۲۸۶	(عرض از مبدأ) C
۴.۶۲۳۱۵۶	۰.۰۰۲۳	-۳.۰۸۵۳۵۱	۰.۰۰۲۳۵۹	-۰.۰۰۷۲۸	فرا اعتمادی مدیران روش C/A اول
۲.۰۸۲۴۳۳	۰.۱۵۴۹	-۱.۴۲۶۴۱۵	۰.۰۰۳۵۸۴	-۰.۰۰۵۱۱	استقلال هیئت‌مدیره BI
۵.۵۲۶۳۵۵	۰.۱۱۰۳	۱.۶۰۲۳۰۸	۰.۰۰۳۷۲۱	۰.۰۰۵۹۶۲	BI* C/A
۱.۰۸۷۲۹۰	۰.۰۰۰۰	۴۸.۶۰۸۳۸	۰.۰۰۴۱۱۸	۰.۲۰۰۱۵۸	اندازه شرکت SIZE
۱.۷۳۲۹۲۹	۰.۱۰۷۷	۱.۶۱۴۰۹۵	۰.۰۰۸۶۰۶	۰.۰۱۳۸۹۱	بازده دارایی ROA
۱.۱۰۳۵۲۹	۰.۰۰۰۰	۴.۳۵۶۷۷۲	۰.۰۰۰۳۳۳	۰.۰۰۱۴۵۰	نسبت ارزش بازار سهام MTB عادی به ارزش دفتری سهام عادی
۱.۱۳۲۱۸۰	۰.۶۶۳۲	۰.۴۳۵۹۴۹	۰.۰۳۴۵۶۹	۰.۰۱۵۰۷۰	اهرم مالی LEV
۱.۵۳۶۵۵۳	۰.۰۹۶۳	۱.۶۶۹۲۲۲	۰.۰۰۴۲۶۹	۰.۰۰۷۱۲۶	زیان ده بودن LOSS
۱.۱۱۰۷۱۴	۰.۲۸۹۶	-۱.۰۶۱۱۳۴	۰.۰۲۸۵۰۲	-۰.۰۳۰۲۴	نگه داشت وجه نقد CH
۱.۰۹۱۵۳۱	۰.۵۲۸۹	۰.۶۳۰۵۶۵	۰.۰۷۴۳۰۹	۰.۰۴۶۸۵۷	ریسک سیستماتیک BETA
۱.۹۲۱۴			آماره دوربین واتسن	۲۲۳۴۶.۶ (۰.۰۰۰۰)	فیشر (سطح معنیداری) F آماره
۰.۴۳۲۹			ضریب تعیین تعدیل شده	۰.۴۴۸۱	ضریب تعیین

نتایج آزمون فرضیه دوم - مدل دوم

H0: استقلال هیئت‌مدیره بر رابطه بین فرا اعتمادی مدیران و حق‌الزحمه حسابرس تأثیر معناداری ندارد.

H1: استقلال هیئت‌مدیره بر رابطه بین فرا اعتمادی مدیران و حق‌الزحمه حسابرس تأثیر معناداری دارد.

نتایج آزمون فرضیه دوم با مدل دوم با استفاده از رابطه زیر و جدول ۵، نشان داده می‌شود.

$$AF_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 OI_{i,t} + \beta_2 BI_{i,t} + \beta_3 (BI * OI)_{i,t} + \beta_4 Size_{i,t} + \beta_5 ROA_{i,t} + \beta_6 MTB_{i,t} + \beta_7 Lev_{i,t} + \beta_8 Loss_{i,t} + \beta_9 CH_{i,t} + \beta_{10} Beta_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

جدول ۵- نتایج آماری آزمون فرضیه دوم - مدل دوم

متغیر	ضرایب	انحراف معیار	t آماره	sig(سطح معناداری)	VIF
(عرض از مبدأ) C	۰.۴۴۹۳۹۴	۰.۰۲۹۵۸۷	۱۵.۱۸۸۸۵	۰.۰۰۰۰۰	NA
فرا اعتمادی مدیران روش دوم OI	-۰.۰۳۲۷۲	۰.۰۰۴۷۹۲	-۶.۸۳۰۱۴۳	۰.۰۰۰۰۰	۴.۷۹۳۳۱۱
استقلال هیئت‌مدیره BI	-۰.۰۱۲۳۴	۰.۰۰۳۹۲۰	-۳.۱۴۹۳۱۳	۰.۰۰۱۸	۱.۷۳۲۷۲۸
BI * OI	۰.۰۲۹۶۰۳	۰.۰۰۵۲۷۳	۵.۶۱۴۰۸۲	۰.۰۰۰۰۰	۵.۴۴۹۲۵۱
اندازه شرکت SIZE	۰.۲۱۰۴۲۷	۰.۰۰۵۵۰۸	۳۸.۲۰۲۲۱	۰.۰۰۰۰۰	۱.۰۹۴۶۶۴
بازده دارایی ROA	-۰.۰۰۱۰۷	۰.۰۱۱۴۷۹	-۰.۰۹۳۳۵۸	۰.۹۲۵۷	۱.۷۱۸۶۶۳
نسبت ارزش بازار سهام عادی به MTB ارزش دفتری سهام عادی	۰.۰۰۱۲۸۴	۰.۰۰۰۰۴۵	۲۸.۵۵۸۲۹	۰.۰۰۰۰۰	۱.۰۹۹۵۰۴
اهرم مالی LEV	۰.۰۰۳۵۵۳	۰.۰۲۹۸۴۶	۰.۱۱۹۰۴۲	۰.۹۰۵۳	۱.۱۹۰۹۷۶
زیان ده بودن LOSS	۰.۰۰۴۴۸۳	۰.۰۰۵۶۰۱	۰.۸۰۰۳۳۵	۰.۴۲۴۲	۱.۵۱۹۹۴۱
نگه داشت وجه نقد CH	۰.۰۱۷۵۵۶	۰.۰۲۱۸۴۱	۰.۸۰۳۸۲۸	۰.۴۲۲۲	۱.۱۰۶۶۲۷
ریسک سیستماتیک BETA	۰.۰۳۶۷۲۴	۰.۰۷۸۵۵۹	۰.۴۶۷۴۶۷	۰.۶۴۰۶	۱.۰۸۷۶۸۷
فیشر (سطح معناداری) F آماره	۸۴۰۱۲.۵ (۰.۰۰۰۰۰)	آماره دوربین واتسن	۱.۹۵۰۰		
ضریب تعیین	۰.۴۴۴۹	ضریب تعیین تعدیل شده	۰.۴۲۸۸		

تحلیل و تفسیر نتایج آزمون فرضیات

آزمون فرضیات تحقیق که به تفصیل در پژوهش مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت را می‌توان در قالب جدول ۶ به صورت زیر خلاصه نمود.

جدول ۶: نتایج آزمون فرضیات تحقیق

فرضیه	شرح فرضیه	سطح معناداری	نتایج (۰.۹۵)
اول	بین فرا اعتمادی مدیران و حق‌الزحمه حسابرس رابطه معناداری وجود دارد. (با استفاده از روش C/A)	۰.۲۰۴۹	رد شد
دوم	بین فرا اعتمادی مدیران و حق‌الزحمه حسابرس رابطه معناداری وجود دارد. (با استفاده از روش OI)	۰.۰۰۰۰	تأیید شد
سوم	استقلال هیئت‌مدیره بر رابطه بین فرا اعتمادی مدیران و حق‌الزحمه حسابرس تأثیر معناداری دارد... (با استفاده از روش C/A)	۰.۱۱۰۳	رد شد
چهارم	استقلال هیئت‌مدیره بر رابطه بین فرا اعتمادی مدیران و حق‌الزحمه حسابرس تأثیر معناداری دارد. (با استفاده از روش OI)	۰.۰۰۰۰	تأیید شد

تحلیل نتیجه فرضیه اول (با استفاده از روش C/A)

در این فرضیه به بررسی رابطه فرا اعتمادی مدیران و حق الزحمه حسابرس با استفاده از روش متغیر مجازی مخارج سرمایه‌ای پرداخته‌ایم. یافته‌ها با توجه تحلیل صورت گرفته نشان داد که سطح معناداری به‌دست‌آمده برای متغیر مستقل فرا اعتمادی مدیران بیشتر از ۰.۰۵ است (۰.۲۰۴۹). لذا نتایج نشان می‌دهد که بین فرا اعتمادی مدیران و حق الزحمه حسابرس رابطه معناداری وجود ندارد. با توجه به اینکه ضریب به‌دست‌آمده برای متغیر مستقل (فرا اعتمادی مدیران) منفی است، رابطه‌ای که بین فرا اعتمادی مدیران و حق الزحمه حسابرسی وجود دارد نیز منفی است؛ اما این نتیجه همان‌طور که گفته شد معنادار نمی‌باشد. که این نتیجه با نتیجه پژوهش دویلمن و همکاران (۲۰۱۵)، همخوانی ندارد. با وجود افزایش ریسک تحریف با اهمیت مالی ناشی از فرا اعتمادی مدیران، شواهد کمی مبنی بر شناسایی ویژگی‌های نشان‌دهنده فرا اعتمادی مدیران توسط حسابرسان و همچنین ارتباط میان فرا اعتمادی مدیران با افزایش ریسک حسابرسی وجود دارد. لذا انتظار داریم چنانچه حسابرسان شواهدی مبنی بر شناسایی ویژگی‌های نشان‌دهنده فرا اعتمادی مدیران را در نظر بگیرند، این عامل ریسک را در طرح حسابرسی خود وارد کنند و برای تلاش‌های اضافی به‌منظور کاهش ریسک اکتشاف، حق الزحمه حسابرسی را افزایش دهند که این موضوع می‌تواند به دلیل کاهش تلاش‌های حسابرسی یا تخمین کمتر از حد حسابرس از ریسک و خطرات افزایش بی‌رویه مخارج سرمایه‌ای توسط مدیران باشد.

تحلیل نتیجه فرضیه اول (با استفاده از روش OI)

این فرضیه نیز به بررسی رابطه فرا اعتمادی مدیران و حق الزحمه حسابرس با استفاده از روش متغیر مجازی سرمایه‌گذاری بیش از حد می‌پردازد. یافته‌ها با توجه تحلیل صورت گرفته نشان داد که سطح معناداری به‌دست‌آمده برای متغیر مستقل فرا اعتمادی مدیران کمتر از ۰.۰۵ است (۰.۰۰). لذا نتایج نشان می‌دهد که بین فرا اعتمادی مدیران و حق الزحمه حسابرس رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به اینکه ضریب به‌دست‌آمده برای متغیر مستقل (فرا اعتمادی مدیران) منفی است، رابطه‌ای که بین فرا اعتمادی مدیران و حق الزحمه حسابرسی با استفاده از این روش وجود دارد نیز منفی است، لذا نتیجه می‌گیریم که بین متغیر فرا اعتمادی مدیران و حق الزحمه حسابرس ارتباط معنادار منفی وجود دارد. اگر حسابرسان از ویژگی شخصیتی مدیران آگاه شوند، می‌توان انتظار داشت که آن را عامل ریسکی در برنامه‌ریزی حسابرسی بدانند و در کانون توجه قرار دارند و به دلیل تلاش‌های بیشتر برای کاهش خطر عدم کشف، حق الزحمه بیشتری مطالبه کنند. از این‌رو این پیامد را می‌توان اثر و پیامد ریسک گزارشگری مالی محسوب کرد. از سوی دیگر، ممکن است مدیران دارای فرا اعتمادی به‌اندازه سایر مدیران برای خدمات حسابرسی ارزش قائل نشوند و به دلیل اعتماد به‌نفس کاذبی که از فرایند گزارشگری مالی شرکتشان دارند، به دنبال راهی برای کم کردن حق الزحمه حسابرسی می‌باشند، یا در پی راهی برای کاهش خدمات حسابرسی برآیند و از طریق نیاز به پاسخگویی و اصلاحات احتمالی گزارشگری مالی را کاهش دهند و فرصت‌های مدیریت سود بیشتری برای خود فراهم کنند بنابراین می‌توان این پیامد را اثر و پیامد اعتماد به‌نفس بیش از حد و خودبینی را تحت‌الشعاع قرار دهد، می‌توان انتظار داشت بین بیش اطمینانی مدیریت و حق الزحمه حسابرسی رابطه منفی برقرار شود که دقیقاً در این فرضیه با نتیجه پژوهش دویلمن و همکاران (۲۰۱۵)، همخوانی دارد.

تحلیل نتیجه فرضیه دوم (با استفاده از روش C/A)

این فرضیه نیز به بررسی تأثیر استقلال هیئت‌مدیره بر روی رابطه فرا اعتمادی مدیران و حق الزحمه حسابرس با استفاده از روش متغیر مجازی مخارج سرمایه‌ای می‌پردازد. یافته‌ها با توجه تحلیل صورت گرفته نشان داد که سطح معناداری به‌دست‌آمده برای متغیر مستقل فرا اعتمادی مدیران بیشتر از ۰.۰۵ است (۰.۱۱۰۳). لذا نتایج نشان می‌دهد که استقلال هیئت‌مدیره بر روی فرا اعتمادی مدیران و حق الزحمه حسابرس با استفاده از این روش تأثیری ندارد. همچنین با توجه به اینکه ضریب به‌دست‌آمده برای متغیر تعاملی (فرا اعتمادی مدیران * استقلال هیئت‌مدیره) منفی است، تأثیر استقلال هیئت‌مدیره بر روی فرا اعتمادی مدیران و حق الزحمه حسابرسی با استفاده از این روش نیز منفی است اما همان‌طور که اشاره شد این ارتباط معنادار نمی‌باشد. که به‌صورت مشابه در این خصوص پژوهشی انجام نشده است.

تحلیل نتیجه‌ی فرضیه دوم (با استفاده از روش OI)

این فرضیه نیز به بررسی تأثیر استقلال هیئت‌مدیره بر روی رابطه فرا اعتمادی مدیران و حق‌الزحمه حسابرس با استفاده از روش متغیر مجازی سرمایه‌گذاری بیش‌ازحد می‌پردازد. یافته‌ها با توجه تحلیل صورت گرفته نشان داد که سطح معناداری به‌دست‌آمده برای متغیر مستقل فرا اعتمادی مدیران کمتر از ۰.۰۵ است (۰.۰۰۰) لذا نتایج نشان می‌دهد که استقلال هیئت‌مدیره بر روی فرا اعتمادی مدیران و حق‌الزحمه حسابرس تأثیر معناداری وجود دارد. همچنین با توجه به اینکه ضریب به‌دست‌آمده برای متغیر تعاملی (فرا اعتمادی مدیران * استقلال هیئت‌مدیره) منفی است، تأثیر استقلال هیئت‌مدیره بر روی فرا اعتمادی مدیران و حق‌الزحمه حسابرس با استفاده از این روش نیز منفی است. که به‌صورت مشابه در این خصوص پژوهشی انجام‌نشده است. لذا در این پژوهش نتیجه می‌گیریم که هرچند وجود حسابرسی می‌تواند به‌عنوان یک مکانیسم نظارتی قدرتمند در کاهش مشکلات ناشی از نمایندگی مفید واقع شود، با این حال، وجود یک هیئت‌مدیره مستقل هم می‌تواند به‌عنوان یک مکانیسم حاکمیت شرکتی دیگر، در حل چنین مشکلاتی تأثیرگذار باشد لذا نتیجه می‌گیریم که استقلال هیئت‌مدیره بر رابطه بین فرا اعتمادی مدیران و حق‌الزحمه حسابرس تأثیر معنادار منفی دارد.

پیشنهادات:

- ۱- پیشنهاد می‌شود از سایر متغیرهای کنترلی تأثیرگذار بر روی حسابرسی همانند کیفیت حسابرسی، جمع حساب‌های دریافتنی و موجودی کالا که دلیل به کار بردن متغیر کنترلی جمع حساب‌های دریافتنی و موجودی کالا، کنترل اثر ریسک ذاتی حسابرسی دارایی‌های جاری نگهداری شده شرکت است و متغیر کنترلی اقلام تعهدی اختیاری که دلیل به کار بردن این متغیر، کنترل اثر رویه‌های گزارشگری متهورانه شرکت است، استفاده گردد. (دویلن و همکاران، ۲۰۱۵).
- ۲- پیشنهاد می‌شود رابطه بین فرا اعتمادی مدیران و هزینه حسابرسی در صنایع مختلف بررسی شود و مقایسه هم‌زمان آن‌ها صورت گیرد که در چه صنایعی این ارتباط قوی‌تر است.
- ۳- پیشنهاد می‌شود به بررسی علل عدم افشای صریح حق‌الزحمه حسابرسی پرداخته شود.

منابع و مأخذ:

- ایران‌نژاد پاریزی، م. ۱۳۸۸. روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی: مدی‌ت. اقتصاد، حسابداری. ویرایش اول. چاپ چهارم. تهران: انتشارات مدیران.
- تنانی، م.، علوی، م.، (۱۳۹۲)، عوامل مؤثر بر حق‌الزحمه حسابرسی صورت‌های مالی از منظر حسابرسان مستقل و مدیران اجرایی، دانش حسابرسی، سال ۱۳، شماره ۵۱، صص ۸۸-۶۹
- تنانی، م.، نیکبخت، م.، (۱۳۸۹)، آزمون عوامل مؤثر بر حق‌الزحمه حسابرسی صورت‌های مالی. پژوهش‌های حسابداری مالی، سال دوم، شماره دوم، صص ۱۳۲-۱۱۱.
- حساس یگانه، ی.، علوی طبری، ح.، (۱۳۸۲)، رابطه بین منابع صرف شده بر روی حسابرسی داخلی و مخارج حسابرسی مستقل، فصلنامه مطالعات حسابداری، سال اول، شماره ۴، صص ۹۶-۷۲
- حیدری، م.، (۱۳۹۳)، بررسی تأثیر عامل رفتاری اعتمادبه‌نفس بیش‌ازحد مدیریت بر چسبندگی هزینه‌ها: نقش تعدیلی عوامل اقتصادی و عوامل مبتنی بر نظریه نمایندگی، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۱، شماره ۲، صص ۱۷۲-۱۵۱
- خدادادی و.، حاجی‌زاده، س.، (۱۳۹۰)، تئوری نمایندگی و حق‌الزحمه حسابرسی مستقل: آزمون فرضیه جریان‌های نقد آزاد، پژوهش‌های تجربی حسابداری مالی. سال اول، شماره دوم، صص ۹۲-۷۶.
- حافظ نیا، م. ۱۳۸۴. مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی. چاپ دهم. تهران: انتشارات سمت.
- خاکی، غ. ۱۳۸۸. روش تحقیق با رویکرد به پایان‌نامه نویسی. تهران: انتشارات بازتاب.
- سازمان حسابرسی. (۱۳۸۸). اصول حسابرسی، جلد اول. ترجمه ارباب سلیمانی و نفری. چاپ بیست و ششم.
- دلاور، ع. ۱۳۸۵. روش‌های تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی. چاپ پانزدهم. انتشارات تهران: دانشگاه پیام نور.

- رجبی، ر.، محمدی خشویی، ح.، (۱۳۸۷)، هزینه‌های نمایندگی و قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی مستقل، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۵، شماره ۵۳، صص ۵۲-۳۵.
- رجبی، ر.، (۱۳۸۳)، عوامل مؤثر بر قدرت حرفه‌ای حسابرسی مستقل، پایان‌نامه دکتری، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده مدیریت و حسابداری.
- رهنمای رود پستی، فریدون، (۱۳۹۰)، حسابداری مدیریت رفتاری (رویکرد نوآوری، ارزش‌آفرینی و کاربردی)، چاپ اول، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی.
- علی نژاد و صبحی، (۱۳۹۳)، بررسی تأثیر بیش اعتمادی مدیران بر خطای مدیریت در پیش‌بینی سود شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد تبریز
- عرب صالحی، م.، امیری، ا.، کاظمی نوری، س.، (۱۳۹۳)، بررسی تأثیر فرا اعتمادی مدیران ارشد بر حساسیت سرمایه‌گذاری - جریان‌های نقدی، پژوهش‌های حسابداری مالی، سال ششم، شماره دوم، صص ۱۲۸-۱۱۵
- فیلی، ح.، (۱۳۹۱)، مروری جامع بر حسابرسی، ویرایش ۳، انتشارات ترمه ۱، ۵۷.
- گجراتی، دامور. ۱۳۸۷. مبانی اقتصادسنجی. ترجمه حمید ابریشمی. انتشارات دانشگاه تهران. چاپ چهارم.
- موسوی، ع.، داروغه حضرتی، ف.، (۱۳۹۰)، بررسی رابطه بین جریان نقد آزاد و حقلزحمة حسابرسی در پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی، سال سوم، شماره ۱۰، صص ۱۷۳-۱۴۱
- میر صانعی، ر. ۱۳۸۵. بررسی روش‌های مختلف تخمین بتا در بازار بورس اوراق بهادار تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- نمازی، م.، کرمانی، ا. (۱۳۸۷). تأثیر ساختار مالکیت بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۵، شماره ۵۳، ۸۳ - ۱۰۰

- Ahmed, A., Duellman, S., 2013. Managerial overconfidence and accounting conservatism. *J. Account. Res.* 51 (1), 1-30.
- Beasley, M., Carcello, J., Hermanson, D., Neal, T., 2009. The audit committee oversight process. *Contemp. Account. Res.* 26 (1), 65-122.
- Ben-David, I., Graham, J., Harvey, C., 2013. Managerial miscalibration. *Quart. J. Econ.* 128 (4), 1547-1584.
- Bertrand, M. & Schoar, A. (2003). Managing with style: The effect of managers on firm policies. *Quarterly Journal of Economics*, 118 (4): 301-330.
- Billings, B.A., GAO, X., Jia, Y., 2014. CEO and CFO equity incentives and the pricing of audit services. *Audit. J. Pract. Theory* 33 (2), 1-25.
- Birnberg, J., Luft, J. and Shields, M. (2007). *Handbook of Management Accounting Research*. Elsevier Ltd.
- Birnberg, J. (2011). A proposal for behavioral accounting framework research in accounting. *Vol. 23, No. 1*. pp 1-43.
- Carcello, J., D. Hermanson, T. Neal and R. Riley (2002). "Board characteristics. and audit fees", *Contemporary Accounting Research*, Vol. 19, pp. 365-385.
- Chen, S., Lai, S., Liu, C., McVay, S., 2014. Overconfident managers and internal controls. Working paper, National Taiwan University and University of Washington.
- Chen, Y., Gul, F.A., Veeraraghavan, M., Zolotoy, L., 2015. Executive equity risk-taking incentives and audit service pricing. *Account. Rev.* Forthcoming.
- Cohen, J., Krishnamoorthy, G., Wright, A., 2010. Corporate governance in the post-sarbanes-oxley era: auditors' experiences. *Contemp. Account. Res.* 27 (3), 751-786.
- COSO, 2013. Internal Control - Integrated Framework: Executive summary. www.coso.org.

- Duellman, S., Hurwitz, H., & Sun, Y. (2015). Managerial overconfidence and audit fees. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 11(2), 148-165.
- Deshmukh, S.; Goel, A.; & K. Howe (2020). "CEO Overconfidence and Dividend Policy", *J. Finan. Intermediation*, Vol. 00, 442-413.
- Ekholm, A., and Pasternake, D. (2007). Over confidence and investor Size. *European financial management*. Vol 14, No 1, Pp 82-98
- Fama, E. and M. Jensen. 1983. Separation of ownership and control. *Journal of Law and Economics* 26 (June): 301-325
- Francis, J. (1984). "The effect of audit firm size on audit prices: a study of the Australian market". *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 6 No.2, pp. 133-51
- Fairchild, R. (2009). Managerial Overconfidence, Moral Hazard Problems, and Excessive Life-cycle Debt Sensitivity. *Investment Management and Financial Innovations*, 6(3): 35-42.
- Griffin, P.A., & Lont, D.H. (2011). Audit fees around dismissals and resignations: Additional evidence. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 7(2), 65-81.
- Hackbarth, D. (2008). Managerial traits and capital structure decisions. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 43 (4): 843-882.
- Heaton, J.B., 2002. Managerial optimism and corporate finance. *Financ. Manage.* 31, 33-45.
- Huang, W., Jiang F., Liu, Z., and Zhang M. (2011). Agency cost, top executives' overconfidence, and investment-cash flow sensitivity — Evidence from listed companies in China. *Pacific-Basin Finance Journal*. 19, 261-277.
- Hsieh, T., Bedard, J., Johnstone, K., 2014. CEO overconfidence and earnings management during shifting regulatory regimes. *J. Bus. Financ. Account.* 41 (9-10), 1243-1268.
- Johnson, E., Kuhn, J.R., Apostolu, B., Hassell, J.M., 2013. Auditor perceptions of client narcissism as a fraud attitude risk factor. *Audit. J. Pract. Theory* 32 (1), 203-219.
- Jensen, M & W, Meckling. (1976). "Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs, and Ownership Structure". *Journal of Financial Economics*. VOL 3.no4. Oct. pp 305-360
- Jorge Farinha, Luis Filipe Viana. Board Structure and Modified audit opinions'. *International Journal of Auditing* 2006; 13(3): 237-258.
- Kannan, Y., Skantz, T.R., Higgs, J.L., 2014. The impact of CEO and CFO equity incentives on audit scope and perceived risk as revealed through audit fees. *Audit. J. Pract. Theory* 33 (2), 111-139.
- Kim, Y., Li, H., Li, S., 2014. CEO equity incentives and audit fees. *Contemp. Account. Res.* Forthcoming.
- Kirkos, E., Spathis, C., Nanopoulos, A., & Manolopoulos, Y. Predicting (2007) Qualified Auditor's Opinions: A Data Mining Approach.
- Lam, K.C. (1998). Risk Adjusted Audit Pricing: Theory and Empirical Evidence. Ph.D thesis. University of Toronto. Pp 5.
- Malmendier, U., & Tate, G.A. (2005). Does overconfidence affect corporate investment? CEO overconfidence measures revisited. *European Financial Management*, 11(5), 649-659.
- Malmendier, U., Tate, G., 2005. CEO overconfidence and corporate investment. *J. Financ.* 60 (6), 2661-2700.
- Malmendier, U., Tate, G., 2008. Who makes acquisitions? CEO overconfidence and the market's reaction. *J. Financ. Econ.* 89 (1), 20-43.
- Presley, T.J., Abbott, L.J., 2013. CEO overconfidence and the incidence of financial restatement. *Adv. Account.* 29 (1), 74-84.
- Ramsheh, M. & Molanazari, M. (2014). Managerial Overconfidence and Accounting Conservatism, 79. (In Persian)

- Simunic, D.1980. The pricing of audit sevicees: theory and evidence. *Journal of Accounting Research* 18(1):161-190.
- Schrand, C., Zechman, S., 2012.Executive overconfidence and the slippery slope to financial misreporting.*J.Account.Econom.*53 (1-2), 311-329.
- Skala, D. (2008).Overconfidence in psychology and finance-an interdisciplinary literature review.*Bank i Kredyt*, (4), 33-50.
- Stanley, J.D. (2011).Is the audit fee disclosure a leading indicator of clients' business risk?.*Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 30(3), 157-179.